

Didàctica de la llengua i la literatura en educació infantil

2012/2013

Codi: 102013

Crèdits ECTS: 7

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500797 Graduat en Educació infantil	847 Graduat en Educació infantil	OB	3	A

Professor de contacte

Nom: Maria Neus Real Mercadal

Correu electrònic: Neus.Real@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

L'alumne/a, com a futur mestre/a d'educació infantil, ha de tenir un bon domini oral i escrit de la llengua catalana i de la llengua castellana (nivell C2 del marc europeu comú de referència).

Es recomana haver fet anteriorment i tenir aprovada l'assignatura de segon curs Didàctica de la llengua i l'Educació Infantil.

Objectius

L'assignatura se centra bàsicament en els àmbits següents:

- a) el coneixement de les característiques de la llengua escrita i de les activitats de llegir i escriure;
- b) els processos d'aprenentatge de l'infant i, específicament, els que fan referència a la lectura i l'escriptura;
- c) els coneixements en relació a l'ensenyament i l'aprenentatge del llenguatge escrit i els aspectes metodològics del treball a l'aula;
- d) les diferents finalitats de l'educació literària en aquestes edats, amb especial atenció al context d'immersió lingüística a l'escola;
- e) les característiques dels diferents tipus de llibres i literatura per a infants en els diferents formats i suports impresos i en pantalla;
- f) els criteris de valoració i selecció escolar dels llibres infantils segons els objectius educatius i la manera d'utilitzar-los en la interacció amb els infants a l'aula.

En finalitzar l'assignatura, l'alumnat haurà de:

- Haver integrat sabers (lingüístics, psicolingüístics, sociolingüístics i didàctics) relacionats amb els processos d'adquisició, ensenyament i aprenentatge de la llengua escrita.
- Conèixer els continguts referits a l'ensenyament i l'aprenentatge inicial de la llengua escrita i els processos d'aprenentatge en els infants.
- Reconèixer i identificar el paper crucial del llenguatge escrit en els diferents àmbits de l'ensenyament i l'aprenentatge escolar.

- Conèixer tant les finalitats de l'educació literària com les característiques dels llibres infantils i haver integrat els criteris de valoració i selecció escolar d'aquests darrers.

Competències

- Abordar amb eficàcia situacions d'aprenentatge de llengües en contextos multiculturals i multilingües.
- Adquirir formació literària i en especial conèixer la literatura infantil.
- Afavorir les capacitats de parla i d'escriptura.
- Comprendre el pas de l'oralitat a l'escriptura i conèixer els diferents registres i usos de la llengua.
- Conèixer el currículum de llengua i lectoescriptura d'aquesta etapa així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Conèixer el procés d'aprenentatge de la lectura i l'escriptura i el seu ensenyament. Afrontar situacions d'aprenentatge de llengües en contextos multilingües. Reconèixer i valorar l'ús adequat del llenguatge verbal i no verbal.
- Conèixer i dominar tècniques d'expressió oral i escrita.
- Conèixer i utilitzar adequadament recursos per a l'animació a la lectura i a l'escriptura.
- Conèixer la tradició oral i el folklore.
- Demostrar que coneix i comprén els objectius, continguts curriculars i criteris d'avaluació de l'Educació Infantil
- Demostrar que coneix l'evolució de les implicacions educatives de les tecnologies de la informació i la comunicació i, en particular, de la televisió en la primera infància.
- Expressar-se adequadament oralment i per escrit i dominar l'ús de diferents tècniques d'expressió.
- Expressar-se i utilitzar amb finalitats educatives altres llenguatges: corporal, musical, audiovisual.
- Gestionar la informació relativa a l'àmbit professional per a la presa de decisions.
- Mantenir una actitud de respecte al medi (natural, social i cultural) per fomentar valors, comportaments i pràctiques que atenguin a la igualtat de gènere, equitat i respecte als drets humans.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar situacions d'aprenentatge de la llengua escrita. Analitzar i argumentar l'ús adequat o no del llenguatge escrit, del verbal oral i del no verbal.
2. Conèixer els diferents registres i usos de la llengua escrita i reconèixer, en les produccions infantils escrites, el pas de l'oralitat a l'escriptura.
3. Conèixer i saber utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) i les tecnologies per a l'aprenentatge i el coneixement (TAC) relacionades amb l'ús de la llengua oral a l'escola.
4. Conèixer i valorar el programari educatiu i espais web adients per a l'ensenyament i l'aprenentatge de la literatura en educació infantil.
5. Conèixer la literatura de tradició oral i el folklore i valorar-los amb criteris literaris i educatius.
6. Conèixer la literatura infantil per a primers lectors i tenir criteris adequats de selecció escolar a partir de les seves característiques formals i literàries.
7. Conèixer recursos per a l'animació a la lectura i l'escriptura i valorar-los per la seva aportació a l'educació literària.
8. Demostrar que coneix l'evolució de les implicacions educatives de les tecnologies de la informació i la comunicació i, en particular, de la televisió en la primera infància.
9. Explicitar oralment i per escrit els objectius, continguts curriculars i criteris d'avaluació de la llengua oral a l'educació infantil
10. Expressar-se adequadament oralment i per escrit en català i en castellà i fent ús de diferents tècniques d'expressió verbal oral i no verbal.
11. Expressar-se i saber usar amb finalitats educatives diferents llenguatges: corporal, musical, audiovisual.
12. Haver adquirit els coneixements relatius al currículum de llengua escrita d'aquesta etapa així com de les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges que s'hi relacionen.
13. Haver adquirit formació literària i en especial conèixer la literatura infantil.
14. Haver integrat una actitud de respecte al mitjà (natural, social i cultural) per fomentar valors, comportaments i pràctiques sostenibles.
15. Saber analitzar i gestionar la informació relativa a l'àmbit professional per a la presa de decisions.

16. Saber analitzar seqüències didàctiques en les quals es considerin les situacions d'aprenentatge de la llengua catalana en contextos multiculturals i multilingües.
17. Saber fer ús de la tradició oral i el folklore també en els processos d'adquisició de llenguatge escrit.
18. Saber utilitzar la literatura infantil en relació a l'aprenentatge de la llengua oral, el primer aprenentatge de la llengua escrita i l'educació literària amb dispositius adequats als seus objectius.
19. Tenir els coneixements i saber utilitzar les estratègies metodològiques que faciliten i estimulen el desenvolupament de les capacitats de infants relacionades amb l'adquisició del llenguatge escrit.
20. Utilitzar la interacció verbal a l'aula per promoure un intercanvi d'idees sobre els textos literaris que ensenyi els nens a parlar sobre els llibres i a interpretar-los.

Continguts

APARTAT 1: LLENGUA ESCRITA

Bloc A. L'objecte de coneixement: la llengua escrita.

1. Alfabetització: valor i funcions socials de la llengua escrita a l'actualitat.
2. Les relacions entre la llengua oral i la llengua escrita.
3. Què és escriure? El procés d'escriptura. Activitats cognitives implicades en l'activitat d'escriure.
4. Què és llegir? El procés de lectura: el model interactiu. Estratègies de lectura. Activitats cognitives implicades en l'activitat de llegir.

Bloc B. L'infant que aprèn.

5. L'aprenentatge de la llengua escrita des d'una perspectiva constructivista.
6. Procés d'adquisició de la capacitat de llegir i d'escriure.

Bloc C. El procés d'ensenyament.

7. La funció del mestre / la mestra.
8. La planificació: els objectius, els continguts, les activitats.
9. Aspectes metodològics.
10. L'avaluació.

APARTAT 2: LITERATURA

Bloc D. Llibres i literatura per a infants.

11. Tipologia de la producció de llibres i literatura per a infants no lectors i per a primers lectors. Llibres i literatura impresa, audiovisual i digital.
12. La valoració de la qualitat dels textos en els seus diferents codis i elements. La literatura infantil com a reflex del món, proposta de valors educatius, situació en les tendències artístiques de l'època i situació en la tradició cultural catalana.

Bloc E. La planificació escolar de la literatura a l'etapa infantil.

13. Les funcions de l'educació literària: el desenvolupament lingüístic, cognitiu, emocional i artístic, la socialització cultural, l'accés a l'imaginari col·lectiu i la cohesió social.
14. La planificació de l'educació literària: la biblioteca i l'espai de l'aula, l'oralitat, l'exploració i la lectura autònoma, la lectura compartida i guiada.
15. Els criteris de selecció dels textos literaris segons la qualitat, els objectius educatius i els destinataris.

16. La interacció entre els llibres, l'adult i els infants. Ensenyar a parlar sobre els llibres i a interpretar-los. L'aprenentatge de la lectura i l'escriptura amb textos literaris.

17. La interrelació entre les activitats literàries escolars i familiars.

Metodologia

La metodologia de l'assignatura s'ha planificat sota la premissa que l'alumne/a és el protagonista en el procés d'ensenyament i aprenentatge, com es mostra en el quadre següent:

Activitat	Hores	Metodologia	Resultats aprenentatge
Presencial en gran grup	18	Exposicions per part del professorat dels continguts i qüestions bàsiques del temari amb tot el grup classe. Permet l'exposició dels principals continguts teòrics, a través d'una participació oberta i activa per part dels estudiants en la mesura del possible.	TF.8, EI.13, DDIL.1.1, DDIL.2.1, DDIL.3.1, DDIL.3.2, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.5, DDIL.7, DDIL.8, DDIL.8.1, DDIL.8.2, EI.11.3, EI.11.4,
Desdoblament	35	Espais de treball en grups reduïts (la meitat del gran grup) supervisat pel professorat, en els quals s'amplien els continguts teòrics generals treballats en el gran grup i s'hi aprofundeix mitjançant l'anàlisi de documents, la consideració de textos i/o activitats diverses.	TF.8, DDIL.3.1, DDIL.3.2, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.6, EI.1.1, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.3, TF.1.1

De manera autònoma i/o supervisada, així mateix, l'alumnat haurà de dedicar hores a l'estudi i a preparar i dur a terme diverses lectures, activitats i treballs, que completaran i complementaran la feina a l'aula (vegeu l'apartat d'avaluació per a les tasques específiques objecte de qualificació).

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Desdoblament	35	1,4	5, 11, 14
Presencial en gran grup	18	0,72	5, 6, 8, 13, 14
Tipus: Supervisades			
Preparació d'activitats i elaboració de treballs	35	1,4	5, 6, 8, 11, 13, 14
Tipus: Autònomes			
Hores d'estudi, recerca de materials, lectures, preparació d'activitats i elaboració de treballs	87	3,48	5, 6, 8, 11, 13, 14

Avaluació

L'assistència a les classes presencials de l'assignatura és obligatòria: el 80% d'assistència és el mínim per poder tenir dret a l'avaluació; en cas contrari, es considerarà no presentat. Amb aquesta condició prèvia, l'avaluació de l'assignatura es desdoblarà en els dos grans apartats que la constitueixen formalment (llengua escrita i literatura), i que cal tenir aprovats de manera independent (amb un 5 cadascun) per tal que puguin fer mitjana i derivar en la nota final global. Dins de cada apartat, l'avaluació es durà a terme mitjançant els mecanismes i les activitats que es mostren en la graella següent:

Activitats d'avaluació, % de la nota, resultats d'aprenentatge

BLOCS A-C

- 1) Examen individual, 40%, TF.8, DDIL.1.1, DDIL.2.1, DDIL.3.1, DDIL.3.2, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.5, DDIL.6, DDIL.7, EI.1.1, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.4, TF.1.1
- 2) Treball de curs en grup, 30% TF.8, DDIL.1.1, DDIL.2.1, DDIL.3.1, DDIL.3.2, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.5, DDIL.6, DDIL.7, EI.1.1, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.4, TF.1.1
- 3) Activitats de seminari, 30%, TF.8, DDIL.1.1, DDIL.2.1, DDIL.3.1, DDIL.3.2, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.5, DDIL.6, DDIL.7, EI.1.1, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.4, TF.1.1

BLOCS D-E

- 1) Treball de curs en grup, 50%, TF.8, EI.13, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.7, DDIL.8, DDIL.8.1, DDIL.8.2, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.3, EI.11.4, TF.1.1
- 2) Anàlisi de textos en grup sobre aspectes concrets del programa, 15%, TF.8, EI.13, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.7, DDIL.8, DDIL.8.1, DDIL.8.2, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.3, EI.11.4, TF.1.1
- 3) Exposició oral i demostració de lectures (individuals), 35%, TF.8, EI.13, DDIL.3.3, DDIL.4, DDIL.4.1, DDIL.7, DDIL.8, DDIL.8.1, DDIL.8.2, EI.9.1, EI.10.1, EI.11.1, EI.11.2, EI.11.3, EI.11.4, TF.1.1

Blocs A-C. Per poder superar aquesta part de l'assignatura s'ha de tenir almenys un 5 tant de l'examen individual com del treball de curs, i almenys un 4 de les activitats de seminari. No s'aprovarà cap examen, treball, activitat escrita ni activitat oral que no demostrï un bon domini de la llengua.

Blocs D-E. Per poder superar aquesta part de l'assignatura s'ha de tenir almenys un 5 tant del treball de curs com del control de lectures, i com a mínim un 4 dels anàlisis de textos i de l'exposició oral. No s'aprovarà cap treball, activitat escrita, exposició oral ni control que no demostrï el domini de la llengua que consta en els prerequisits.

Els estudiants que hagin fet un seguiment adequat de l'assignatura però l'acabin amb alguna part suspesa tindran l'oportunitat de recuperar-la i superar el curs amb un treball autònom addicional, refent a algunes de les activitats o mitjançant els mecanismes específics que estableixi la professora. S'haurà d'estudiar cada cas i establir el procediment concret d'acord amb la situació decada estudiant.

L'avaluació es durà a terme:

- (a) de manera continuada al llarg de tot el curs, i
- (b) mitjançant la correcció final de les proves i de les activitats o treballs que està previst que s'entreguin en acabar cadascun dels dos apartats de l'assignatura.

Les qualificacions es faran públiques al campus virtual en els 20 dies següents al lliurament. L'alumne/a que vulgui revisar la nota haurà de fer-ho en les dues setmanes posteriors a la seva publicació en l'horari de tutories del professorat, consignat en el programa. La còpia i el plagi de qualsevol tipus implicaran, en tots els casos, un zero en tota l'assignatura.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Activitats en grup reduït (apartat 1) i anàlisis de textos en grup sobre aspectes concrets del programa (apartat 2)	22'5%	0	0	1, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16
Examen individual (apartat 1)	20%	0	0	2, 11, 12, 14, 19
Exposició oral i demostració de lectures individuals (apartat 2)	17'5%	0	0	5, 6, 7, 11, 13, 18, 20
Treballs de curs en grup (apartats 1 i 2 -un per a cada gran secció del curs-)	40%	0	0	2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17

Bibliografia

BLOCS A, B i C

AA.VV. (2006). El primer aprenentatge de la lectura i l'escriptura. Número monogràfic de la revista *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, núm. 40.

Bigas, M.; Correig, M. (eds.) (2000). *Didáctica del lenguaje en la Educación Infantil*. Madrid: Síntesis.

Carlino, D. (coord.) (1999). *Leer y escribir con sentido: una experiencia constructivista en educación infantil y primaria*. Madrid: Visor.

Diez, C. (2004). *La Escritura colaborativa en educación infantil: estrategias para el trabajo en el aula*. Barcelona: ICE/Horsori.

Diez, A. (1998). *L'aprenentatge de la lectoescriptura des d'una perspectiva constructivista. Vol. I i II*. Barcelona: Graó.

Fons, M. (1999). *Llegir i escriure per viure*. Barcelona: La Galera.

Julià, T. (1995). *Encetar l'escriure. Per un aprenentatge lúdic i funcional de la llengua escrita*. Barcelona: Rosa Sensat.

Nemirovsky, M. (2009). *Experiencias escolares con la lectura y la escritura*. Barcelona: Graó.

Nemirovsky, M. (1999). *Sobre la enseñanza del lenguaje escrito y temas aledaños*. Barcelona: Paidós.

Ribera, P. (2008). *El repte d'ensenyar a escriure*. València: Perifèric Edicions SL.

Teberosky, A. (1992). *Aprendiendo a escribir*. Barcelona: ICE/Horsori.

Tolchinsky, L.; Simó, R. (2001). *Escribir y leer a través del currículum*. Barcelona: ICE-Horsori.

Webs d'interés:

Primer aprenentatge de la llengua escrita:

Teberosky (2011) <http://www.aprendertextos.com>

Julià, T. (2007). Llegir i escriure. Quina aventura. Literatura infantil i juvenil. <http://www.xtec.es/~mjulia/projecte/>

Mulas, R. M. (2000). Llegir i escriure, quina aventura! <http://www.xtec.es/~mmulas/projecte/index.htm>

BLOCS D-E

General:

Chambers, A. (2009). *Dime. Los niños, la lectura y la conversación*. México: FCE.

Colomer, T. (2005). *Andar entre libros. La lectura literaria en la escuela*. México: FCE.

Colomer, T. (2010). *Introducción a la literatura infantil y juvenil actual*. Madrid: Síntesis.

Colomer, T. (dir.) (2002). *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

Molist, P. (2008). *Dins del mirall. La literatura infantil explicada als adults*. Barcelona: Graó.

Teixidor, E. (2007). *La lectura i la vida*. Barcelona: Columna.

Literatura de tradició oral:

Bullich, E.; Maure, M. (1996). *Manual del rondallaire*. Barcelona: La Magrana.

Lluch, G. (ed.) (2000). *De la narrativa oral a la literatura per a infants. Invenció d'una tradició literària*. Alzira: Bromera.

Pelegrin, A. (2004). *La aventura de oír. Cuentos tradicionales y literatura infantil*. Madrid: Anaya.

Llibres per a petits:

Bonnafé, M. (2008). *Los libros, eso es bueno para los bebés*. México: Océano.

Duran, T. (2002). *Leer antes de leer*. Madrid: Anaya.

Teberosky, A. [amb col·laboració de Colomer, T.] (2001). *Proposta constructivista per aprendre a llegir i a escriure*. Barcelona: Vicens Vives.

Història de la LIJ:

Duran, T.; Luna, M. (2002). *Un i un i un... fan cent*. Barcelona: La Galera.

Valriu, C. (2010). *Història de la literatura infantil i juvenil catalana*. Barcelona: La Galera.

Webs de recursos i centres de documentació

Biblioteca Xavier Benguerel. Centre de Documentació del Llibre infantil: <http://www.bcn.cat/bibxavierbenguerel>

ClijCAT (Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil): <http://www.clijcat.cat/>

Fundación Germán Sánchez Ruipérez. Centro de Documentación e Investigación: <http://www.fundaciongsr.es>

GRETEL: Pàgina de Literatura infantil de la UAB: <http://www.literatura.gretel.cat>

Musiquetes.cat: recull de cançons infantils tradicionals per escoltar en xarxa, forma part d'un dels projectes de la Bressola de la Catalunya Nord: <http://www.musiquetes.cat/canco/num/16>.

Per a educació infantil amb poemes recitats, escrits i il·lustrats per temes i d'autors molt diversos: <http://www.edu365.cat/infantil/poesia/portada.htm>

Propostes de contes i activitats per a l'escola infantil i primària: <http://www.didacticolite.com/cat/index.php>.

Seminari de bibliografia infantil i juvenil de "Rosa Sensat": llibres recomanats (

http://www.xtec.net/epergam/quins/quins.htm?codi=quins_llib)

Servicio de Orientación a la Lectura (FGSR): llibres recomanats (www.sol-e.com)

Tantàgora: associació de foment d'activitats de literatura oral (<http://www.tantagora.net/doc/home.php?l=ca>)

Una mà de contes: contes per veure i escoltar, que es poden triar a partir del tema, l'autor, l'il·lustrador, l'origen geogràfic... (<http://www.unamadecontes.cat/>).

XTEC, web del Departament d'Educació (<http://www.xtec.cat/>). En podem destacar l'apartat "Escola oberta", que inclou materials de tot tipus per a totes les assignatures i tots els nivells educatius (<http://www.xtec.cat/escola/index.htm>). A l'apartat de llengua catalana: "Una mà de contes", "Racó de contes", "El pou de la gorja. Revista interactiva de literatura oral", "Els contes d'en Tom i la Laia", etc.